

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
з питань прав людини, деокупації та реінтеграції
тимчасово окупованих територій України,
національних меншин і міжнаціональних відносин

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

До реєстр. № 15560 від 25.08.2026

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (далі – Комітет) на своєму засіданні, проведеному 1 жовтня 2026 року (протокол № 154), розглянув проект Закону України про внесення змін до розділу VIII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо гарантування виплати допомоги на проживання окремим категоріям здобувачів освіти, реєстр. № 15560 від 25.08.2026, поданий народним депутатом України Горбенком Р.О. та іншими народними депутатами України (далі – законопроект).

Відповідно до пояснювальної записки метою законопроекту є посилення соціального захисту молодих внутрішньо переміщених осіб, забезпечення умов для безперервного здобуття ними освіти в період дії воєнного стану та протягом визначеного перехідного періоду після його припинення або скасування, а також спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із призначенням та виплатою допомоги на проживання.

Для досягнення поставленої мети законопроектом пропонується доповнити розділ «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 1 липня 2026 року № 4924-ІХ новим пунктом 4¹, відповідно до якого на період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування внутрішньо переміщеним особам, які не досягли 23-річного віку та здобувають освіти у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти, щомісяця виплачується цільова фінансова допомога у виді допомоги на проживання незалежно від результатів оцінювання потреб. Розмір такої допомоги встановлюється Кабінетом Міністрів України. Виплата допомоги припиняється у разі завершення здобуття освіти або відрахування із закладу освіти, але не пізніше досягнення особою 23-річного віку.

Також у «Прикінцевих положеннях» законопроекту Кабінету Міністрів України надається доручення у місячний строк з дня, наступного за днем опублікування цього Закону, *забезпечити електронну інформаційну взаємодію між Єдиною державною електронною базою з питань освіти та інформаційно-комунікаційними системами, що використовуються для призначення та виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, з метою автоматичного отримання та перевірки відомостей про факт здобуття особою освіти, форму здобуття освіти, дату зарахування до закладу освіти, завершення здобуття освіти або відрахування із закладу освіти, без необхідності подання особою відповідних довідок або інших документів, якщо такі відомості містяться в Єдиній державній електронній базі з питань освіти.*

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловлює до законопроекту низку концептуальних зауважень. Зокрема, звертає увагу на наступне. У законопроекті фактично пропонується встановити різні підходи до визначення права на допомогу для окремих категорій внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО): для здобувачів освіти віком до 23 років – безумовне право на її отримання, тоді як для інших ВПО *таке право визначатиметься з урахуванням результатів оцінювання їхніх потреб.* Вказує, що такий підхід не повною мірою враховує *обставини, які мають визначальне значення для встановлення фактичної потреби ВПО в допомозі на проживання*, зокрема: рівень доходів особи та членів її сім'ї, склад сім'ї, наявність працездатних членів сім'ї, житлові умови, а також інші обставини, що характеризують матеріальне становище та соціально-побутові потреби особи. Відтак ГНЕУ робить висновок, що зазначена пропозиція *не узгоджується з принципом адресності соціальної підтримки ВПО*, закріпленим у статті 15 нового Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Також ГНЕУ звертає увагу, що пропозиції законопроекту передбачають встановлення відповідних гарантій виплати допомоги на проживання ВПО, які не досягли 23-річного віку та здобувають професійну, фахову передвищу або вищу освіту *тільки на період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування.* Отже, вразливість відповідної категорії пов'язується саме з воєнним станом. Водночас у пункті 1 пояснювальної записки потребу в такій підтримці обґрунтовано іншою обставиною, а саме тим, що здобувачі освіти *«як правило, не мають стабільного самостійного доходу або мають обмежені можливості для повноцінної зайнятості у зв'язку з необхідністю продовження навчання».* Однак ця обставина не зумовлена воєнним станом і з його припиненням або скасуванням не зникає. Відповідна категорія ВПО після закінчення зазначеного періоду автоматично не втратить відповідний статус та, ймовірно, буде й надалі здобувати освіту.

Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство у справах ветеранів України та Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, в межах компетенції, не мають зауважень до проекту Закону.

Міністерство освіти і науки України надає до законопроекту зауваження та пропозиції, зокрема щодо необхідності доповнення проекту Закону положенням стосовно *забезпечення електронної інформаційної взаємодії між Єдиною державною електронною базою з питань освіти та Єдиною інформаційною базою даних про внутрішньо переміщених осіб щодо фактичного місця проживання/перебування внутрішньо переміщених осіб та інших зафіксованих відомостей про них.*

Міністерство фінансів України зазначає, що законопроект фінансово незабезпечений, оскільки реалізація його положень потребуватиме додаткових коштів з державного бюджету. Звертає увагу, що в порушення частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України до проекту *не подано фінансово-економічного обґрунтування з відповідними розрахунками та пропозицій змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або реальних джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.* Також наголошує, що проектом акту не передбачено врахування доходів та майнового стану осіб (їх сімей), на яких він поширюватиметься, забезпеченості їх житлом чи місцем у гуртожитку, у тому числі на пільгових або безоплатних умовах, а також інших обставин, що характеризують їх матеріальне становище та обумовлюють необхідність надання такої цільової державної підтримки.

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України не підтримує проект Закону. Вказує, що запропоновані законопроектом зміни *не враховують обставини, які безпосередньо визначають потребу особи в допомозі на проживання ВПО, зокрема рівень доходу, склад сім'ї, наявність працездатних членів сім'ї, житлові умови та інші обставини.* Внаслідок цього здобувач освіти віком до 23 років із достатнім рівнем доходу матиме гарантоване право на допомогу, тоді як особа старшого віку або особа, яка не навчається, але має істотно нижчий дохід та перебуває у складнішому матеріальному становищі, може не відповідати встановленим критеріям її отримання. Такий підхід не повною мірою узгоджується із завданням спрямування допомоги насамперед особам, які її фактично потребують. Це може створити непропорційне та недостатньо обґрунтоване диференційоване ставлення до різних категорій ВПО. Також міністерство звертає увагу, що відповідно до частини першої статті 5 Закону дискримінація ВПО, зокрема за ознаками віку, соціального або майнового стану, забороняється.

Пенсійний фонд України повідомляє про наявність зауважень до законопроекту. Зокрема вказує, що проект Закону потребує доповнення положеннями щодо джерел і порядку надання пропонованої допомоги, її співвідношення із виплатою, передбаченою статтею 22 Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб".

Під час обговорення законопроекту члени Комітету наголосили, що в умовах триваючої збройної агресії проти України забезпечення належного рівня соціальної підтримки молоді з числа внутрішньо переміщених осіб, які здобувають освіту, має бути одним із пріоритетних завдань держави, адже це сприятиме збереженню доступу відповідної категорії осіб до освіти, зменшенню ризиків переривання їх навчання через матеріальні обставини, створенню умов для їх подальшої соціальної реалізації та, як наслідок, запобіганню відтоку молоді за кордон. Враховуючи важливість порушеного у законопроекті питання, народні депутати України підтримали основну його ідею, зазначивши, що наявні до проекту Закону зауваження можуть бути враховані під час його підготовки до другого читання.

За підсумками обговорення Комітет ухвалив рішення:

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону про внесення змін до розділу VIII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо гарантування виплати допомоги на проживання окремим категоріям здобувачів освіти, реєстр. № 15560 від 25.08.2026, поданий народним депутатом України Горбенком Р.О. та іншими народними депутатами України, включити до порядку денного шістнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за наслідками розгляду у першому читанні прийняти за основу.

2. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України - голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича.

Голова Комітету

А. ЗАДОРЖНИЙ

